

Дисидентський рух: течії, форми і методи боротьби.
Українська громадська група сприяння виконанню
Гельсінських угод.

План уроку

- ◆ Дисидентський рух: течії, форми і методи боротьби.
- ◆ Українська громадська група сприяння виконанню Гельсінських угод.

Активізація опозиційного руху в другій половині 1960 – на початку 1970-х рр.

Причини

- Інтервенція радянських військ у Чехословаччину в 1968 р., яка викликала хвилю протестів.
- Видання у Львові В. Чорноволом самвидавського журналу «Український вісник», що сприяло консолідації дисидентського руху.
- Нарада з безпеки та співробітництва в Європі в 1975 р., на якій керівники Радянського Союзу підписали Гельсінський Акт, що передбачав гарантію громадянських прав і свобод на територіях країн-учасниць наради

Основні напрямки

Національно-культурницький, правозахисний, самостійницький, релігійний

Форми діяльності

- Створення підпільних і легальних груп та організацій.
- Розповсюдження нелегальних видань, у яких друкувалися заборонені цензурою твори («самвидав»): *«Правосуддя чи рецидиви терору?»*, *«Лихо з розуму»* (В. Чорновіл); *«Хроніка опору»*, *«Репортаж із заповідника ім. Берії»*, *«Серед снігів»* (В. Мороз) та ін. Січень 1970 р. — початок виходу самвидавського журналу В. Чорновола *«Український вісник»*, який став найвідомішим органом незалежного слова в Радянській Україні.
- Організація шевченківських свят, вечорів пам'яті Лесі Українки, І. Франка та інших.
- Створення гуртків вивчення вітчизняної історії, клубів творчої молоді.
- Організація мітингів протесту, демонстрацій, пікетувань.
- Надсилання письмових заяв («відкритих листів») до вищих органів влади СРСР та УРСР та міжнародних організацій

Видатні
представники

М. Горинь, В. Марченко, В. Стус, Л. Лук'яненко,
В. Чорновіл, М. Руденко, І. Світличний, С. Хмара та інші

Політич-
ні процеси
1960-х рр.

- *1965 р.* — арешт за вільноподумство в УРСР понад 20 осіб. Виступ проти цих дій І. Дзюби, В. Стуса, В. Чорновола, І. Драча, М. Стельмаха та інших; багатьох із них було звільнено з роботи.
- *1967 р.* — створення п'ятого управління КДБ по боротьбі з ідеологічними диверсіями.
- Залякування (спеціальні «бесіди» в органах КДБ, організація різноманітних «кампаній» у пресі тощо); застосування адміністративних санкцій; ізоляція в психіатричних лікарнях тощо

«Інтерна-
ціоналізм
чи руси-
фікація?»
І. Дзюби

1965 р. — вихід друком в УРСР роботи І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?». У роботі містився детальний аналіз основних причин, що обумовили акції протесту української інтелігенції. Праця стала своєрідним підсумком діяльності дисидентів у період хрущовської «відлиги». *1973 р.* — І. Дзюба був засуджений до п'яти років ув'язнення і п'яти років заслання

Дисиденти
першої поло-
вини 1970-х
рр.

- Створення власної ідеологічної платформи, яка ґрунтувалася на конституційному праві українського народу на самовизначення; формуванні елементів громадянського суспільства; дотриманні прав людини.
- *1972 р.* — арешт понад 100 представників інтелігенції: В. Чорновола, Є. Сверстюка, І. Світличного, І. Дзюби, М. Осадчого, Ю. Шелеста, В. Стуса, І. Калинця та інших; засудження інакомислячих до тривалих термінів ув'язнення

Утворення та діяльність Української Гельсінської групи (УГГ)

Дата утво-
рення

9 листопада 1976 р.

Визначення
поняття

Українська Гельсінська група (УГГ) — Українська громадська група сприяння виконанню Гельсінських угод; об'єднання діячів українського правозахисного руху

Члени-засно-
вники

М. Руденко (керівник групи), О. Бердник, П. Григоренко, І. Кандиба, Л. Лук'яненко, О. Мешко, М. Матусевич, М. Маринович, Н. Строката, О. Тихий

Методи
боротьби

Легальні (у межах радянської конституції та підписаних СРСР міжнародних угод)

Мета та діяльність

Мета діяльності УГГ:

- добиватися того, щоб в основу взаємовідносин особи і держави було покладено принципи Загальної Декларації прав людини (встановлення реальної свободи слова, волевиявлення, вільного поширення своїх ідей, створення творчих, мистецьких, наукових асоціацій тощо);
- вимагати, щоб на всіх міжнародних нарадах, де мали обговорюватися підсумки Гельсінських угод, Україна була представлена окремою делегацією як суверенна держава — член ООН;
- домагатися акредитування в Україні представників зарубіжної преси та створення незалежних прес-агентств для вільного обміну інформацією;
- досягнення суверенітету України;
- боротьба за звільнення політв'язнів;
- ліквідація цензури.

Швидкий перехід членів УГГ від Декларації до меморандумів, які поширювалися в засобах масової інформації світу: заява про перетворення України з перших років сталінської диктатури на арену геноциду і етноциду, урахування голодомору 1932—1933 рр., репресії 1930-х років, знищення УПА, репресії проти шістдесятників тощо. Оприлюднення списку політичних таборів і в'язнів

Посилення переслідувань опозиції в кінці 1970 – на початку 1980-х рр.

1977 р.

Початок обшуків, а згодом і арештів членів УГГ: у лютому — М. Руденка і О. Тихого, у квітні — М. Матусевича і М. Мариновича. Висування всім арештованим звинувачення в «антирадянській агітації і пропаганді». Засудження М. Руденка до семи років таборів суворого режиму і п'яти років заслання

Грудень
1977 р.

Арешт Л. Лук'яненка, якого було засуджено до 10 років таборів особливо суворого режиму і п'яти років заслання

Релігійне дисидентство

Лідер

Йосип Тереля

Мета та діяльність

- Боротьба за свободу совісті та віросповідання.
- Реабілітація та легалізація УГКЦ, протестантських церков та течій.
- Боротьба за вільне здійснення релігійних обрядів, повернення храмів віруючим.
- Звільнення засуджених за релігійні переконання.
- Реабілітація страчених служителів культу.
- Створення комітету по захисту УГКЦ